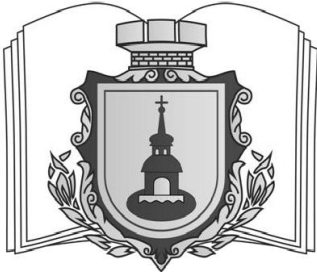

ISSN 2415-3729 (Print)

ISSN 2415-3737 (Online)

Pereiaslav-Khmelnytskyi
Hryhorii Skovoroda State
Pedagogical University
(Pereiaslav, Ukraine)

Volume 11 – 2020

PROFESSIONAL EDUCATION:

- *methodology,*
- *theory*
and technologies

The collection of scientific papers

Pereiaslav
2020

Founder: Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda
State Pedagogical University

Certificate of state registration of printed mass media:
Series KB №21232-11032P dated 13.02. 2015.

Founded in 2015

Frequency: semiannual

The collection of scientific papers is included in the category «B» of the List of scientific professional editions of Ukraine in the area of pedagogical sciences (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from March 17, 2020 № 409).

Recommended by the Academic Council of the Pereiaslav-Khmelnytskyi
Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University
(Record № 9 dated 25.06.2020)

INTERNATIONAL SCIENTIFIC COUNCIL AND EDITORIAL BOARD:

Dr. Sciences, Prof. **O. Zhernovnykova** (*Chief Editor*) (Ukraine); Corresponding Member of the NAES of Ukraine, Dr. Sciences, Prof. **I. Dobrockok** (*Managing Editor, Science Editor*) (Ukraine); Full Member of the NAES of Ukraine, Dr. Sciences, Prof. **M. Yevtukh** (*Science Editor*) (Ukraine); Full Member of the NAES of Ukraine, Dr. Sciences, Prof. **V. Kotsur** (*Science Editor*) (Ukraine); Corresponding Member of the NAES of Ukraine, Dr. Sciences, Prof. **O. Topuzov** (*Science Editor*) (Ukraine); Dr., Assoc. Prof. **Cr. Barna** (Romania); Dr., Assoc. Prof. **Z. Breda** (Portugal); Dr., Prof. **J. Vveinhardt** (Lithuania); Dr. Sciences, Prof. **V. Lamanauskas** (Lithuania); Dr., Prof. **J. Lackowski** (Poland); Dr. Sciences, Prof. **Cz. Lewicki** (Poland); Dr. Sciences, Prof. **J. Paško** (Poland); Dr. Sciences, Assoc. Prof. **M. Skura** (Poland); Dr. Sciences, Prof. **K. Szmyd** (Poland); Dr. Sciences, Prof. **N. Sedziuviene** (Lithuania); Dr. Sciences, Assoc. Prof. **N. Aristova** (Ukraine); Dr. **L. Basiuk**, Executive Secretary (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **L. Biriuk** (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **I. Bohdanova** (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **M. Vaintraub** (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **H. Vasianovych** (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **R. Horbatyuk** (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **R. Hryshkova** (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. (Ukraine); Technical Secretary **S. Dobrockok** (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **I. Drozdova** (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **O. Kobernyk** (Ukraine); Dr. Sciences, Assoc. Prof. **V. Krulyk** (Ukraine); Dr., Assoc. Prof. **N. Kushnir** (Ukraine); Dr. Assoc. Prof. **I. Makarchuk** (Ukraine); Dr., Assoc. Prof. **O. Melnykova** (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **O. Naboka** (Ukraine); Dr. Sciences., Assoc. Prof. **L. Ovsienko** (Ukraine); Dr. Sciences, Assoc. Prof. **K. Osadcha** (Ukraine); Dr. Sciences, Assoc. Prof. **N. Paziura** (Ukraine); Dr. **N. Rzhavska**, Responsible Editor (Ukraine); Dr. Sciences, Assoc. Prof. **L. Savchenko** (Ukraine); Dr., Assoc. Prof. **N. Serdiuk**, Responsible Editor (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **V. Stepashko** (Ukraine); Dr., Assoc. Prof. **L. Tkachuk** (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **N. Kharchenko** (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **O. Shapran** (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **Yu. Shapran** (Ukraine); Dr. Sciences, Prof. **L. Shtefan** (Ukraine).

P 84

Professional Education: Methodology, Theory and Technologies. Професійна освіта: методологія, теорія та технології (2020). Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University. Volume 11. 288 p.

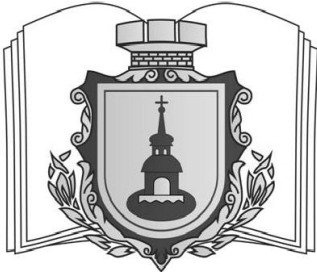
The collection includes the scientific works with the results of theoretical and experimental research on the current problems of professional education in Ukraine and the world.

It is addressed to scholars, young researchers, teachers, and everyone who is interested in national practice and world tendencies and innovations in the field of education.

The authors are responsible for a verity of the information given in the articles, an accuracy of titles, numbers, names and citations.

ISSN 2415-3729 (Print)

ISSN 2415-3737 (Online)

Державний вищий навчальний
заклад «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
Міністерства освіти і науки України

Випуск 11 – 2020

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА:

- *методологія,*
- *теорія*
та технології

Збірник наукових праць

Переяслав
2020

Засновник – Державний вищий навчальний заклад
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
КВ №21232-11032Р від 13.02.2015 р.

Видання засновано у 2015 році

Виходить двічі на рік

Збірник наукових праць включено до категорії «Б»
Переліку наукових фахових видань України (Галузь знань – педагогічні науки)
(Наказ МОН України № 409 від 17.03.2020 р.)

Рекомендовано до друку вченою радою ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
(протокол № 9 від 25 червня 2020 року)

МІЖНАРОДНА НАУКОВА РАДА ТА РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Жерновникова О.А., доктор пед. наук, професор (головний редактор) (Україна); **Добросок І.І.**, член-кореспондент НАПН України, доктор пед. наук, професор, (заступник головного редактора, науковий редактор) (Україна); **Євтух М.Б.**, дійсний член НАПН України, доктор пед. наук, професор (науковий редактор) (Україна); **Кюцур В.П.**, дійсний член НАПН України, доктор іст. наук, професор (науковий редактор) (Україна); **Топузов О.М.**, член-кореспондент НАПН України, доктор пед. наук, професор (науковий редактор) (Україна); **Барна К.**, PhD, доцент (Румунія); **Бреда З.**, PhD, доцент (Португалія); **Ввайнхардт Й.**, доктор наук, професор (Литва); **Ламаунаскас В.**, доктор наук, професор (Литва); **Лашковскі Є.**, PhD, професор (Польща); **Левницький Ч.**, доктор наук, професор (Польща); **Пашько Я.**, доктор наук, професор (Польща); **Скура М.**, доктор наук, доцент (Польща); **Шмид К.**, доктор наук, професор (Польща); **Шяджковене Н.**, доктор наук, професор (Литва); **Арістова Н.О.**, доктор пед. наук, доцент (Україна); **Басюк Л.В.**, кандидат пед. наук, відповідальний секретар (Україна); **Бірюк Л.Я.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Богданова І.М.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Вайнтрауб М.А.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Васянович Г.П.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Горбатюк Р.М.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Гришкова Р.О.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Добросок С.С.**, технічний секретар (Україна); **Дроздова І.П.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Коберник О.М.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Круглик В.С.**, доктор пед. наук, доцент (Україна); **Кушнір Н.О.**, кандидат пед. наук, доцент (Україна); **Макаруч І.**, кандидат екон. наук, доцент (Україна); **Мельникова О.М.**, кандидат пед. наук, доцент (Україна); **Набока О.Г.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Овсієнко Л.М.**, доктор пед. наук, доцент (Україна); **Осадча К.П.**, доктор пед. наук, доцент (Україна); **Пазюра Н.В.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Ржевська Н.В.**, кандидат наук, відповідальний редактор (Україна); **Савченко Л.О.**, доктор наук, доцент (Україна); **Сердюк Н.Ю.**, кандидат пед. наук, доцент, відповідальний редактор (Україна); **Степанко В.О.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Ткачук Л.В.**, кандидат пед. наук, доцент (Україна); **Харченко Н.В.**, доктор наук, професор (Україна); **Шапран О.І.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Шапран Ю.П.**, доктор пед. наук, професор (Україна); **Штефан Л.А.**, доктор пед. наук, професор (Україна).

Professional Education: Methodology, Theory and Technologies. Професійна освіта: методологія, П 84 теорія та технології : зб. наук. праць / ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний вищий навчальний заклад імені Григорія Сковороди». – Переяслав : СКД, 2020. – Вип. 11. – 288 с.

Збірник містить наукові статті з викладом результатів теоретичних і експериментальних досліджень актуальних проблем професійної освіти в Україні та світі.

Видання адресовано науковцям, молодим дослідникам, педагогам, усім, хто цікавиться національною практикою та світовими тенденціями і новаціями в освітній галузі.

Автори несуть відповідальність за достовірність представленої у статтях інформації, точність назв, цифр, прізвищ та цитат.

CONTENT

Valentyna Bebykh, Raisa Kotelevska Methodological and Didactic Fundamentals of Foreign Language Communicative Competence Formation in Distance Learning . . . 9	
Burlak Diana The Use of Multimedia Education Instruments in the Process of Training of Future Specialists in Labour Protection 27	
Volkova Nataliia The Main Trends in the Formation of Professional Culture of Future Engineers-Teachers of Economic Profile 44	
Tamara Andreieva, Olena Dziubenko Formation of Ecological Consciousness of Applicants for Higher Education in Today's Realities: a Theoretical Aspect 67	
Inna Kononenko Formation of Professional Competence of Future Specialists in Philology During the end-to-end Practice 82	
Olena Kulyk The Future Specialist's Personality Communicative Culture: Logically Organized and Mosaic in the Related Concepts Hierarchy 96	
Long Xiaoya Features of Modern Professional Ballet Education (the Case of Different Schools) 114	
Oleh Maslii, Valentyna Volovnyk, Oleksandr Babenko Formation of Professional Competence of Future Officers of the Logistics Troops (Forces) Supply of the Armed Forces of Ukraine 134	

Liudmyla Ovsienko

The Ukrainian Language Communicative Competence Formation of Foreign Students Based on the Student-centered Approach (in the Process of Teaching Ukrainian as a Foreign Language)159

Valeriia Ovcharova

Volunteering as Forming Factor of Work-readiness for Students of Socially Oriented Specialization.175

Zhanna Petrochko, Olena Denysiuk

Understanding the Nature and Features of the Deinstitutionalization Process by the Future Social Workers and Social Educators . . . 194

Tetiana Polishchuk

Empirical Study of Organizational Culture Development of the Pedagogical Staff of the Vocational Educational Institution. . . .214

Hanna Ridkodubska

Training of Future Social Workers on the Basis of the Competence Approach During the Study of the Discipline «Fundamentals of Research in Social Work».232

Tetiana Rybchenko Keser

The Training of the Future Teachers of Ukrainian Language and Literature by Means of Interactive Studying Techniques.248

Liudmyla Romanyshyna, Mykola Lukaschuk

Training Future Pharmacists for Professional Activity in the Process of Studying the Chemical Disciplines Block in the System of College and Medical Academy 270

ЗМІСТ

Валентина Бебих, Раїса Котелевська

Методологічні та дидактичні засади формування іншомовної комунікативної компетентності в умовах дистанційного навчання 9

Діана Бурлак

Використання мультимедійних засобів навчання в процесі підготовки майбутніх фахівців з охорони праці 27

Наталія Волкова

Основні тенденції формування професійної культури майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю 44

Тамара Андрєєва, Олена Дзюбенко

Формування екологічної свідомості у здобувачів вищої освіти в реаліях сьогодення: теоретичний аспект 67

Інна Кононенко

Формування професійної компетенції майбутніх фахівців філологів під час проходження наскрізної практики 82

Олена Кулик

Комунікативна культура особистості майбутнього фахівця: логічно впорядковане та мозаїчне в ієрархії споріднених понять 96

Лон Сяо Я

Особливості сучасної професійної балетної освіти (на прикладі різних шкіл) 114

Олег Маслій, Валентина Воловник, Олександр Бабенко

Формування фахової компетентності майбутніх офіцерів забезпечення військ (сил) логістики ЗСУ 134

Людмила Овсієнко

Формування українськомовної комунікативної компетентності студентів-іноземців на засадах студентоцентрованого підходу (у процесі навчання української мови як іноземної) 159

Валерія Овчарова

Волонтерство як фактор формування професійної готовності студентів соціально-орієнтованих спеціальностей 175

Жанна Петрочко, Олена Денисюк

Розуміння майбутніми соціальними працівниками та соціальними педагогами сутності та особливостей процесу деінституціалізації. 194

Тетяна Поліщук

Емпіричне дослідження розвитку організаційної культури педагогічного колективу закладу професійної освіти 214

Ганна Рідкодубська

Підготовка майбутніх соціальних працівників на засадах компетентнісного підходу під час вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень в соціальній роботі» 232

Тетяна Рибченко Кесер

Підготовка вчителів української мови та літератури засобами технологій інтерактивного навчання 248

Людмила Романишина, Микола Лукашук

Підготовка до професійної діяльності майбутніх фармацевтів у процесі вивчення блоку хімічних дисциплін у системі коледж – медична академія. 270

Наукове, науково-виробниче,
навчальне видання

PROFESSIONAL EDUCATION: Methodology, Theory and Technologies.
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: методологія, теорія та технології

Збірник наукових праць

Випуск 11

Редакційна колегія залишає за собою право редагувати та скорочувати текст.

У разі передруку посилання на видання «Professional Education: Methodology, Theory and Technologies. Професійна освіта: методологія, теорія та технології» обов'язкове.

Адреса редакції: Україна, 08401 м. Переяслав, Київської обл.,
вул. Сухомлинського, 30, кафедра професійної освіти (ауд. 322).
E-mail: phdpu.nfv@gmail.com

**П 84 Professional Education: Methodology, Theory and Technologies.
Професійна освіта: методологія, теорія та технології** : зб. наук. праць /
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний вищий навчальний заклад
імені Григорія Сковороди. – Переяслав: СКД, 2020. – Вип. 11. – 288 с.

Збірник містить наукові статті з викладом результатів теоретичних і експериментальних досліджень актуальних проблем професійної освіти в Україні та світі.

Видання адресовано науковцям, молодим дослідникам, педагогам, усім, хто цікавиться національною практикою та світовими тенденціями і новаціями в освітній галузі.

Автори несуть відповідальність за достовірність представленої у статтях інформації, точність назв, цифр, прізвищ та цитат.

УДК 378:001.8(082)
П 84

Scientific, scientific and production,
educational edition

PROFESSIONAL EDUCATION: Methodology, Theory and Technologies.
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: методологія, теорія та технології

The collection of scientific papers

Volume 11

The Editorial Board reserves the right to edit and streamline the text.

In the case of a reprint, a reference to the publication «Professional education: methodology, theory and technologies» is mandatory.

Address of the editorial office: 08401, Ukraine, Kyiv reg., Pereiaslav, 30,
Sukhomlynskyi Str., The Department of Professional Education (off. 322).
E-mail: phdpu.nfv@gmail.com

**P 84 Professional Education: Methodology, Theory and Technologies.
Професійна освіта: методологія, теорія та технології (2020).
Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical
University. Volume 11. 288 p.**

The collection includes the scientific works with the results of theoretical and experimental research on the current problems of professional education in Ukraine and the world.

It is addressed to scholars, young researchers, teachers, and everyone who is interested in national practice and world tendencies and innovations in the field of education.

The authors are responsible for a verity of the information given in the articles, an accuracy of titles, numbers, names and citations.

UDK 378:001.8(082)

P 84

Підписано до друку 25.06.2020 р. Формат 60X84 1/16.

Папір офс. № 1. Гарнітура TimesNewRoman.

Наклад 100 прим. Зам. № 459 Ум.друк.арк. 16,74

Зверстано та віддруковано з оригінал макету в друкарні ПП «СКД».

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5247 від 22.11.2016 р.

ПП «СКД», м. Переяслав, вул. Гімназійна 9-а.

Тел: (093) 045-06-05, (099) 486-68-78, (067) 65-65-355

e-mail: skd_druk@ukr.net

сайт: www.skd-druk.com

UDC 378.016:811.161.2]-057.87-054.6

DOI: <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2020-11-159-174>

The Ukrainian language communicative competence formation of foreign students based on the student-centered approach (in the process of teaching Ukrainian as a foreign language)

Liudmyla Ovsiienko

Doctor of Sciences in Pedagogy, Associate Professor,

Department of Ukrainian Language,

Institute of Philology of Borys Grinchenko Kyiv University

✉ 13-B, Marshala Tymoshenko Str., Kyiv, Ukraine, 04053

E-mail: l.ovsienko@kubg.edu.ua

ORCID: 0000-0002-8450-7305

Date of receipt of the article: April 10, 2020

Article accepted for publication: June 01, 2020

Формування українськомовної комунікативної компетентності студентів-іноземців на засадах студентоцентрованого підходу (у процесі навчання української мови як іноземної)

Людмила Миколаївна Овсієнко

доктор педагогічних наук, доцент,

кафедра української мови,

Інституту філології Київського університету імені Бориса

Грінченка

✉ вул. Тимошенка 13-Б, Київ, Україна, 04053

Дата надходження статті: 10 квітня 2020 р.

Стаття прийнята до друку: 01 червня 2020 р.

Abstract

The article aims to offer a student-centered system of work on the communicative competence formation of foreign students in the process of

teaching Ukrainian. The author implements it with the help of theoretical (analysis, synthesis and generalization of scientific knowledge to find out the main factors of the Ukrainian language communicative competence formation of foreign students), empirical (author's own observations on the educational process) and statistical **methods** (analysis of foreign students' poll results).

Main results and conclusions. The article suggests the system of work on forming the foreign students' communicative competence based on the student-centered approach in the process of teaching Ukrainian. The author submits that a number of factors contribute to the foreign students' effective education and their communicative competence formation, among which she highlights the following: sociocultural adaptation, individual characteristics of the person, direct communicative interaction with teachers and students. These factors convince that the educational process of foreign-language communicators should be based on the student-centered approach and should be carried out in stages. Each of the stages has a certain system of work, a corresponding set of methods and techniques. For example, at the adaptive-propaedeutic and motivational-stimulating stages of foreign speakers communicative competence formation it is recommended to apply the oral method of Herald Palmer and the audiovisual method; at the third stage, it is necessary to implement the method of exercises (pre-communicative, communicative-situational, post-communicative, etc.), imitative, situational-communicative and communicative-game methods; at the production-creative stage it is possible to organize work by means of discussion, text-translation and project methods; the reflection-evaluation stage is provided by the methods of free conversation and reflection. Each method has a number of techniques, which are implemented in the exercises.

Our proposed methods and techniques for the foreign students' communicative competence formation in classes of Ukrainian as a foreign language are effective, but they are tentative and can be improved. There is no doubt that this issue requires further research, so we will continue to work in this direction and its results will be highlighted in the next articles.

Key words: communicative competence, foreign students, student-centered approach, factors, stages, methods, techniques, exercises.

References

1. Ovsiienko, L. (2020). Quality education and science as a basic component of ensuring the state sustainable development. *Education for achieving sustainable development*. Katowice : Publishing House of Katowice School of Technology.

2. Ovsiienko, L. (2020). The influence of general european trends on a multilingual studying in Germany. *Research and Innovation : Collection of scientific articles*. Yunona Publishing, New York, USA.

3. Pet'ko, L., Popova, L., Kulyk, O., Kardash, L., Ovsiienko, L., Denysiuk, I., Proskurniak, O. (2020). Web Oriented Education Course Design Model in the Entrepreneurship Education System. *Journal of Entrepreneurship Education (JEE)*. USA.

Вступ

Прагнення України бути повноправною державою Європейського Союзу зумовило прийняття програми сталого розвитку, що наразі активно впроваджується у світі, та здійснення імplementації глобальних Цілей його у Стратегію власного збалансованого соціально-еколого-економічного поступу країни. За цією програмою суспільство має активно розвиватися в усіх напрямках без шкоди наступним поколінням. І вкотре наголосимо, що, аби забезпечити розвиток усіх галузей, необхідні відповідні фахівці з універсальними вміннями, навичками й компетентностями (Ovsiienko, 2020; Pet'ko, Popova, Kulyk, Kardash, Ovsiienko, Denysiuk, Proskurniak, 2020). Так, сучасний професіонал повинен уміти «комплексно вирішувати складні завдання, мати критичне мислення, бути креативним, володіти навичками координації і взаємодії, вміти керувати емоціями (застосовувати емоційний інтелект), мати здатність миттєво «перемикатися» з однієї думки на іншу, обмірковувати кілька речей одночасно та швидко і якісно приймати рішення, орієнтуватися на споживача та вміти застосовувати сучасні сервіси (SOA)» (Ovsiienko, 2020: 198). Ці вміння,

навички й здатності є складниками комунікативної компетентності, яка на думку міжнародних компаній-стейкхолдерів (Forbes, Microsoft та ін.), є найголовнішою (Там само). Тому проблема формування її у майбутніх фахівців різних галузей наразі загострилася, як ніколи. А якщо мова йде про громадян інших країн, які планують реалізувати себе в нашій державі і для цього вивчають українську мову, то її актуальність є беззаперечною, а складність вирішення набуває значно більших масштабів.

Ми переконані в тому, що процес формування українськомовної комунікативної компетентності іноземних студентів потребує оновлення, зокрема розроблення студентоцентризованих практико орієнтованих методик, які б сприяли організації якісного, ефективного й цікавого навчання. Тому виникає необхідність звернути належну увагу саме на цей аспект методики навчання української мови як іноземної, і запропонувати свої рекомендації.

Безперечно, ми не претендуємо на стовідсоткову унікальність усіх думок і рекомендацій з приводу формування українськомовної комунікативної компетентності іноземних здобувачів освіти, адже сучасна наука має певні напрацювання у цьому напрямку. Зокрема, у публікаціях З. Бакум, О. Бігич, Н. Бориско, Л. Васильєвої, О. Вдовіної, Ж. Горіної, Т. Дементьєвої, В. Дороз, Є. Іонкіної, С. Костюк, І. Кочан, Л. Кузнецової, З. Мацюк, О. Палки, О. Пальчикової, І. Ренчки, Є. Степанова, Г. Строганової, Н. Ушакової, А. Чистякової та інших науковців і дослідників зосереджено увагу на проблемах навчання української мови й мовлення студентів-іноземців, проте методика формування комунікативної компетентності потребує подальшого ретельного вивчення. Це й зумовило нашу зацікавленість означеною проблемою.

Мета публікації – запропонувати студентоцентризовану систему роботи з формування комунікативної компетентності іноземних студентів у процесі навчання української мови. Для її реалізації варто виконати такі *завдання*:

– з'ясувати головні чинники, що сприяють ефективному формуванню українськомовної комунікативної компетентності студентів-іноземців;

– визначити основні етапи формування означеної компетентності у студентів-іноземців та запропонувати систему роботи (методи, прийоми) на кожному з них.

Матеріал і методи досліджень

Поставлені завдання реалізуємо з допомогою таких *методів*:

– *теоретичні*: аналіз, синтез й узагальнення наукових знань для з'ясування основних чинників ефективного формування українськомовної комунікативної компетентності іноземних студентів;

– *емпіричні*: власні спостереження за освітнім процесом;

– *статистичні*: аналіз показників опитування студентів-іноземців.

Результати дослідження та обговорення їх

Інтеграційні та глобалізаційні процеси, що відбуваються в усьому світі, вплинули на бажання людства отримувати якісну і матеріально доступну освіту. Тому наразі з-поміж сучасної молоді набув актуальності й популярності проект «Освіта без кордонів». Україна вже багато років надає освітні послуги іноземним громадянам, однак нині постало питання підвищення рівня якості їх. Європейській спільноті, й суспільству загалом, необхідні висококваліфіковані спеціалісти з універсальними (soft skills) компетентностями, основою яких є комунікативна.

Закономірно, що навчання в українських ЗВО вимагає від громадян інших держав не лише знання нашої мови, а й уміння комунікувати нею. Це сприятиме швидкому адаптуванню їх у соціумі та позитивно вплине на результат освітнього процесу. Формувати українськомовну комунікативну компетентність іноземця можна під час вивчення всіх освітніх компонентів програми, однак першочергово це варто робити на заняттях з мови. Відразу постає питання: які ж чинники сприяють ефективному формуванню означеної компетентності у студентів-іноземців?

Почнемо з того, що, як би гостинно не зустрічала Україна іноземців, для них вона НЕ є рідною. І скільки б ми не говорили про доброзичливість нашої нації, це не зменшило проблем адаптації гро-

мадян інших держав. Тому, ми переконані, що першим і основним чинником, який сприяє ефективному навчанню студентів-іномовців і формуванню в них комунікативної компетентності є *соціокультурна адаптація*. Результати опитування студентів-іноземців засвідчили, що більшість їх (82 %) швидко адаптуються у нашій країні, проте це не ідеальний показник. Варто розуміти, що важливу роль у цьому процесі відіграє рівень підтримки рідних, друзів, однокурсників, викладачів, керівництва ЗВО і навіть звичайних громадян. Не слід відкидати й такий чинник, як *індивідуальні особливості людини*: вік, стать, риси характеру, стан здоров'я та ін. Адже саме від них залежить, чи буде у студента бажання і потенціал навчатися. І чи не найважливішим чинником є *безпосередня комунікативна взаємодія з викладачами і студентами*. Лише у процесі спілкування з носіями мови можна вивчити її й комунікувати в побуті та професійній діяльності. А як свідчать результати опитування іноземних студентів-першокурсників, лише 18 % із них намагаються активно спілкуватися в освітньому середовищі з українцями; 30 % респондентів роблять це вкрай рідко, за нагальної потреби; 52 % ж іноземців спілкуються лише між собою. І перепорою на шляху є саме незнання мови та невміння нею поспілкуватися.

Саме на цьому чинникові ми й зосередимо свою увагу.

Без перебільшення стверджуємо, що без постійної комунікативної взаємодії викладача зі студентами і останніх між собою, неможливе опанування української мови як іноземної. До того ж, цей процес має бути зорієнтований на особистість студента-іномовця, його потреби, інтереси і прагнення. Звідси думка про актуальність *студентоцентрованого підходу* до навчання громадян інших країн, як основи болонських реформ. За умови його впровадження змінюється роль студента – від пасивного слухача, до активного здобувача знань, компетентностей і здатностей. Змінюється й позиція викладача, який стає не просто носієм цих знань, а тьютором, і стимулює процес опанування ними. Студентоцентроване навчання спрямоване на результат, а саме на підвищення конкурентоздатності випускника-іноземця та його швидку інтеграцію у фахове життя.

Означений підхід реалізується такими принципами: активного, критичного та аналітичного навчання; індивідуалізації освітнього процесу; партнерства та взаємовідповідальності (між студентом і викладачем); багаторівневого контролю й оцінки результатів тощо.

У межах студентоцентрованого підходу є низка методів, прийомів і засобів навчання. Однак їх теж треба застосовувати доречно, адже процес навчання мови громадян інших держав і формування в них українськомовної комунікативної компетентності має свої складнощі, відповідно до етапів.

На нашу думку, процес формування означеної компетентності в інокомунікантів під час вивчення української мови передбачає такі етапи:

– адаптивно-пропедевтичний (метою якого є адаптація студентів-іноземців в українськомовному середовищі, зокрема освітньому; подолання негативного впливу рідної мови на процес оволодіння українською; доступне опанування основами української мови);

– мотиваційно-спонукальний (метою якого є формування в іноземців позитивної мотивації та бажання до цілеспрямованого навчання і роботи над формуванням українськомовної комунікативної компетентності; усвідомлення важливості комунікації з носіями мови для подальшого опанування фаховими знаннями, вміннями й навичками);

– навчально-репродуктивний (етап, що передбачає інтенсивне навчання іноземних громадян української мови та формування в них умінь сприймати і розуміти усне мовлення);

– продуктивно-творчий (на цьому етапі переважає продуктивна діяльність, адже інокомуніканти вчать висловлювати думку та спілкуватися на різні теми: освіта, суспільно-політичне та соціокультурне життя, побут; будують невеликі власні висловлювання);

– рефлексійно-оцінний (етап, що спрямований на закріплення комунікативних умінь і навичок іномовців та здійснення ними оцінних дій щодо себе та інших студентів).

Кожному з етапів властива певна система роботи, яку ми будуємо на основі студентоцентрованого підходу. Вона складається з комплексу методів і прийомів навчання, які реалізуються в системі вправ і завдань. Зауважимо, що перевагу надаємо практико орієнтованим методам і прийомам навчання, адже опанувати українську мову як іноземну та навчитися нею комунікувати можна лише під час безпосередньої активної діяльності. Добір методів зумовлений видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо).

Так, на першому та другому етапах (адаптивно-пропедевтичний, мотиваційно-спонукальний) студентам-іноземцям варто так організувати роботу, щоб вони, сприймаючи усне мовлення носіїв, більше дізналися про Україну, її народ, історію, культуру, побут, звичаї, що допоможе їм безболісно адаптуватися в нашій країні, підвищить мотивацію вивчати українську мову, спонукатиме до активної діяльності.

На цих етапах ми пропонуємо застосовувати *усний метод Герольда Пальмера*, завдання якого навчити студентів розуміти українську мову на слух, розпізнавати і правильно вимовляти звуки та звукосполучення. Адже, як засвідчує практика, активній комунікації передують тривале пасивне сприймання мови й мовлення її носіїв. Досвід переконує, що на цьому етапі навчання, який триває не один місяць, інокомуніканти мають постійно знаходитися в мовленнєвому потоці: слухати мовлення викладача, українськомовних студентів та інших носіїв мови, які беруть участь в освітньому процесі (наприклад, екскурсоводів). Означений метод передбачає рецептивні некомунікативні прийоми роботи, в основі яких лежить спостереження за мовою та часткове імітування звуків, звукосполучень і слів. Усний метод Герольда Пальмера реалізується вправами на сприймання мовлення та ідентифікацію / упізнавання інтонації й окремих мовних одиниць і їх частин.

Адаптивно-пропедевтичний та мотиваційно-спонукальний етапи навчання української мови як іноземної і формування комунікативної компетентності студентів-іномовців не можуть

відбутися без *аудіативного методу*, в основі якого теж лежить сприймання і розуміння усного мовлення. Він забезпечує можливість послуговуватися українською мовою не лише в освітньому процесі, а й у повсякденні. Означений метод реалізується такими прийомами: семантизації іншомовного матеріалу, асоціативним (побудова асоціацій між звучанням і значенням) тощо. Вправи ж теж мають бути спрямовані на сприймання мовлення і на формування вміння асоціювати звук із змістом, а останній із мовленням.

На третьому, навчально-репродуктивному, етапі формування українськомовної комунікативної компетентності іноземців ми рекомендуємо застосовувати такі методи: метод вправ, імітаційний, ситуативно-комунікативний та комунікативно-ігровий. Розглянемо вплив кожного з них на означений процес.

Безперечно, *метод вправ* є одним із найефективніших, проте не варто забувати, що спочатку вони мають бути усними. Процес формування комунікативної компетентності іномовців буде сприятливим за умови застосування різних типів вправ (докомунікативних, комунікативно-ситуативних, посткомунікативних тощо), адже загальновідомо, що практична діяльність покращує результат. Так, докомунікативні вправи є так званим першим щаблем, що готує студентів до активного мовлення. Означені вправи спрямовані на вивчення мовного матеріалу принципом багаторазового відтворення. Так іномовці запам'ятовують слова, словосполучення і фрази, які є підґрунтям для подальшої роботи з формування комунікативних умінь і навичок іноземців. Комунікативно-ситуативні вправи передбачають безпосереднє формування вмінь висловлюватися і спілкуватися українською мовою у запропонованих обставинах / умовах. Важливо те, що основою для них мають бути життєві ситуації, у яких можуть опинитися інокомуніканти. Виконання такого типу вправ допоможе студентам-іноземцям вчитися розуміти ту чи ту ситуацію і знаходити шляхи її вирішення комунікативним способом, що, зрештою, й розвиває їхнє мовлення. Метою третього типу вправ (посткомунікативних) є вдосконалення свого та редагування чужого мовлення, а також рефлексія. Означені вправи сприя-

ють закріпленню й удосконаленню комунікативних умінь і навичок іномовців.

Одним із найдоцільніших на цьому етапі є також *імітаційний метод*, що передбачає наслідування готових зразків, багаторазове повторення та відтворення інформації за аналогією з вивченим. Цей метод роботи вимагає активної діяльності; тренує пам'ять і увагу, вчить правильної вимови, сприяє виробленню вмінь досконало відтворювати сприйняту на слух інформацію тощо. Йому властиві такі прийоми: запам'ятовування (лексем, фраз), відтворення за аналогією, побудова за зразком тощо. Імітаційний метод реалізується вправами, які мають на меті наслідування / відтворення щойно сприйнятої на слух інформації (слова, словосполучення, речення, фрази).

Метою *ситуативно-комунікативного методу* є навчання мовлення у спеціально створених умовах спілкування. Його застосування допомагає студенту-іноземцю зануритися в реальні ситуації й обставини, успішне вирішення яких розвиває комунікативну компетентність іномовця, уміння зіставляти зміст висловлювання із конкретною мовленнєвою ситуацією та підвищує його прагнення до подальшого активного вивчення української мови. До основних прийомів означеного методу ми зараховуємо: ситуативний, асоціативний, демонстраційний, активізаційний уваги, взаємоперевірки тощо. Реалізується означений метод низкою вправ, з-поміж яких варто виокремити: вирішення певної життєвої ситуації чи поставленого завдання, відтворення інформації, формулювання висловлень тощо.

Комунікативно-ігровий метод подібний до попереднього за функційними ознаками, проте основне його призначення – навчання та формування вмінь і навичок за допомогою гри. Це ніби комплекс цікавих ігрових способів діяльності викладача і студентів-іноземців, який уможливорює ефективне опанування останніми українськомовною комунікативною компетентністю. Реалізується виокремлений нами метод прийомами комунікативно-ігрового спрямування: змагання, відгадування, перевілення, вигадкування історій,

перенесення тощо. Означені прийоми відтворюються у системі вправ, які не просто формують комунікативну компетентність іномовця, а ще й розвивають його пам'ять, уяву, увагу, творче / креативне мислення.

На четвертому, продуктивно-творчому, етапі можна організувати роботу з формування комунікативної компетентності в іноземних студентів з допомогою дискусії, текстово-перекладного та проєктного методів.

Ми переконані, що *метод дискусії* оптимізує освітній процес, робить його цікавим і пізнавальним. Застосування названого методу під час навчання української мови як іноземної дає можливість побачити індивідуальність кожного студента та розкрити його потенціал, активізувати мислення і розвивати мовлення. У дискусіях на різні теми (суспільні, побутові, освітні тощо) студенти удосконалюють комунікативні вміння, формують соціокультурну компетентність, опановують мистецтво переконання. Цей метод можна втілити за допомогою низки прийомів, з-поміж яких виокремимо: запитання-відповідь, коментування, опонування, заперечення тощо. Вправи, що реалізують означений метод і його прийоми, у своїй основі мають зв'язне висловлення.

На цьому етапі формування комунікативної компетентності іномовців доречним буде й *текстово-перекладний метод*, що ґрунтується на використанні перекладу як основного прийому в навчанні. За умови застосування цього методу, матеріал вивчають на основі текстових зразків, а вправи орієнтовані на переклад невеликих за обсягом текстів різної, цікавої й необхідної іноземцям, тематики. Варто звернути увагу, що перекладати тексти рідною мовою і навпаки для іноземців дуже складно, тому не слід зловживати такими видами діяльності.

Далі у нашій рецепції звернемо увагу ще на один метод формування комунікативної компетентності іномовців, а саме *проєктний*, основною метою якого є розвиток пізнавальної активності студентів, творчого мислення через конкретну діяльність. Працюючи з різними проєктами, особливо групами, іноземні студен-

ти не лише вчаться комунікувати, формулювати думку й висловлювати її, вони ще опановують основи дослідницької діяльності, набувають навичок раціонального використання інформаційно-комунікаційних технологій. Цей метод можна втілити низкою навчально-пізнавальних прийомів, в основі яких лежить самостійна діяльність студента (постановка проблеми, пошук, аналіз, узагальнення, презентування, доведення тощо).

Рефлексійно-оцінний етап є завершальним у запропонованій нами системі роботи. Саме на цьому освітньому відтинку відбувається закріплення комунікативних умінь і навичок студентів-іноземців та здійснення ними оцінних дій щодо інших студентів. Основними на означеному етапі є методи вільної бесіди й рефлексії.

За умови застосування методу *вільної бесіди* під час навчання української мови як іноземної студенти вчаться не лише комунікувати українською мовою без попередньої підготовки, а й переконувати свого співрозмовника, швидко знаходити аргументи, адекватно реагувати на репліки. Цей метод дає можливість іномовцю продемонструвати свої вміння і навички, а викладачеві оцінити рівень володіння ними. Прийомами, що забезпечують його реалізацію, є, зокрема: привернення уваги, зняття напруги, створення відповідної (ділової, невимушеної) атмосфери, обговорення актуального питання тощо. Звісно, вправи, які зреалізують метод вільної бесіди можуть бути лише усними, регламентованими (має бути визначено час на виконання вправи) та творчими.

Метод рефлексії є, на наше переконання, вкрай необхідним у процесі формування українськомовної комунікативної компетентності іноземців. Його варто застосовувати на завершальному етапі навчання. Це метод, який навчає думати, усвідомлювати, критично оцінювати себе й інших, робити висновки, визначати перспективи тощо. Втілити його можливо прийомами діалогізації, ініційованості, критичного бачення й аналізу та вправами, які передбачають усне обговорення / дискутування, анкетування, узагальнювальні таблиці, схеми, графіки тощо.

Ще раз наголосимо, що кожен із визначених нами етапів формування комунікативної компетентності студентів у процесі навчання української мови як іноземної забезпечується методами і прийомами, орієнтованими на особистість студента, його індивідуальні потреби, інтереси і прагнення.

Виокремлені нами методи та прийоми передбачають активну діяльність іноземного здобувача освіти і спрямовані на результат – підвищення його конкурентоздатності та швидку інтеграцію в суспільне й фахове життя.

Безперечно, методика навчання української мови як іноземної налічує дуже багато методів і прийом, які мають на меті формувати комунікативну компетентність іномовця, проте наразі не існує єдиної системи роботи в цьому напрямку. Ми не претендуємо на унікальність нашої розробки, а лише пропонуємо власне бачення такої системи. У подальших наукових розвідках ми продовжимо дослідження означеної проблеми і зосередимо увагу на сучасних засобах навчання української мови іноземних здобувачів освіти.

Висновки

Таким чином, перед студентами, які приїхали в нашу країну здобувати освіту, постає вкрай складне завдання – опанувати фах іноземною (українською) мовою, а отже навчитися нею комунікувати на професійні теми та в побуті. На наше переконання, ефективному навчанню студентів-іномовців і формуванню в них комунікативної компетентності сприяє низка чинників, з-поміж яких ми виокремлюємо такі: *соціокультурна адаптація, індивідуальні особливості людини, безпосередня комунікативна взаємодія з викладачами і студентами*. Означені чинники переконують, що освітній процес інокомунікантів має будуватися на основі *студентоцентрованого підходу* та поетапно. У процесі формування комунікативної компетентності іноземців на заняттях з української мови ми виокремлюємо п'ять основних етапів: адаптивно-пропедевтичний; мотиваційно-спонукальний; навчально-репродуктивний; продуктивно-творчий; рефлексійно-оцінний. Так, на адаптивно-пропедевтичному та мотиваційно-спонукальному

етапах формування комунікативної компетентності іномовців пропонуємо застосовувати *усний метод Герольда Пальмера (прийоми: рецептивні некомунікативні, в основі яких лежить спостереження над мовою та часткове імітування звуків, звукосполучень і слів) й аудіативний метод (прийоми: спостереження над мовними й комунікативними явищами, семантизації іншомовного матеріалу, асоціативний (побудова асоціацій між звучанням і значенням) тощо);* на третьому, навчально-репродуктивному, етапі варто впроваджувати *метод вправ (докомунікативних, комунікативно-ситуативних, посткомунікативних тощо), імітаційний (прийоми: запам'ятовування (лексем, фраз), відтворення за аналогією, побудова за зразком тощо), ситуативно-комунікативний (прийоми: ситуативний, асоціативний, демонстраційний, активізації уваги, взаємоперевірки тощо) та комунікативно-ігровий методи (прийоми комунікативно-ігрового спрямування: змагання, відгадування, перевтілення, вигадкування історій, перенесення тощо);* на продуктивно-творчому етапі можна організувати роботу з допомогою *дискусії (прийоми: запитання-відповідь, коментування, опонування, заперечення тощо), текстово-перекладного (що ґрунтується на використанні перекладу як основного прийому в навчанні) та проєктного методів (групові та індивідуальні проєкти);* рефлексійно-оцінний етап забезпечується методами *вільної бесіди (прийоми: привернення уваги, зняття напруги, створення відповідної (ділової, невимушеної) атмосфери, обговорення актуального питання тощо) й рефлексії (прийоми: діалогізації, ініційованості, критичного бачення й аналізу).*

Запропоновані нами етапи, методи та прийоми роботи з формування комунікативної компетентності студентів-іномовців на заняттях з української мови як іноземної є орієнтовними. Безперечно, це питання потребує подальшого дослідження, тому ми продовжимо роботу в цьому напрямку і в наступних рецепціях висвітлимо його результати.

Література

1. Ovsiienko Liudmyla. Quality education and science as a basic component of ensuring the state sustainable development. *Education for*

achieving sustainable development : monograph. Katowice : Publishing House of Katowice School of Technology, 2020. 195–202.

2. Ovsiienko Liudmyla. The influence of general european trends on a multilingual studying in Germany. *Research and Innovation* : Collection of scientific articles. Yunona Publishing, New York, USA, 2020. 216 p. (P. 191–195).

3. Pet'ko L., Popova L., Kulyk O., Kardash L., Ovsiienko L., Denysiuk I., Proskurniak O. Web Oriented Education Course Design Model in the Entrepreneurship Education System. *Journal of Entrepreneurship Education (JEE)*. USA. 2020. Volume 23, Special Issue 1. P. 1–9.

Овсієнко Л.М.

Формування українськомовної комунікативної компетентності студентів-іноземців на засадах студентоцентрованого підходу (у процесі навчання української мови як іноземної)

Анотація

У рецепції запропоновано систему роботи з формування комунікативної компетентності студентів-іноземців на засадах студентоцентрованого підходу в процесі навчання української мови. Авторка переконує, що кожному з етапів притаманна певна система роботи, відповідний комплекс методів і прийомів. Так, на адаптивно-пропедевтичному та мотиваційно-спонукальному етапах формування комунікативної компетентності іномовців рекомендовано застосовувати *усний метод Герольда Пальмера й аудіативний метод*; на третьому етапі варто впроваджувати *метод вправ* (докомунікативних, комунікативно-ситуативних, посткомунікативних тощо), *імітаційний, ситуативно-комунікативний та комунікативно-ігровий методи*; на продуктивно-творчому етапі можна організувати роботу з допомогою *дискусії, текстово-перекладного та проєктного методів*; рефлексійно-оцінний етап забезпечується методами *вільної бесіди й рефлексії*.

Ключові слова: комунікативна компетентність, студенти-іноземці, студентоцентричний підхід, чинники, етапи, методи, прийоми, вправи.

Овсиенко Л.Н.

Формирование украиноязычной коммуникативной компетентности студентов-иностранцев на основе студентоцентричного подхода (в процессе обучения украинскому языку как иностранному)

Аннотация

В статье предложена система работы по формированию коммуникативной компетентности студентов-иностранцев на основе студентоцентричного подхода в процессе обучения украинскому языку. Автор утверждает, что каждому из этапов присуща определенная система работы, соответствующий комплекс методов и приемов. Так, на адаптивно-пропедевтическом и мотивационно-побудительном этапах формирования коммуникативной компетентности иноязычных студентов рекомендуется применять *устный метод Герольда Пальмера и аудиативный метод*; на третьем этапе следует внедрять *метод упражнений, имитационный, ситуативно-коммуникативный и коммуникативно-игровой методы*; на продуктивно-творческом этапе можно организовать работу с помощью *дискуссии, текстово-переводного и проектного методов*; рефлексивно-оценочный этап обеспечивается *методами свободной беседы и рефлексии*.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, студенты-иностранцы, студентоцентричный подход, факторы, этапы, методы, приемы, упражнения.